No. ३२९ क

Title नेमिदूत काव्यम्

Author प्रवर कविः

Extent १६ पत्र Age

Subject काव्य

४६

नेमि दूत काव्यम्

मेघदूतसमस्या

नं० ३९

B

नं ३२५ क

नेमिदूतकाव्यं

१८ पत्र

कर्त्ता - प्रवकावे!

मे. व. १

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ प्राणित्राणप्रव
णहृदयो बंधुवर्गं समग्रं हित्वा भोगान्स
ह परिजनैरुग्रसेनात्मजां च श्रीमान्नेमि
र्विषयविमुखो मोक्षकामश्चकार स्निग्ध
च्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु १
सा तत्रोच्चैः शिखरिणि समासीनमेनं मु
नीशं नासान्यस्तानिमिषनयनं ध्याननि
र्लीनदोषं योगासक्तं सजलजलदश्याम
लं राजपुत्री वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्ष
णीयं ददर्श २ उद्दीप्तेनेशमसमशरेणान्ते।
मेदुरां मोदनादैर्नृत्यत्केकिव्रजमथन
गं श्रेणिमिषन्नीपपुष्पं साशोकानीहिति
नलमगात्सा नद्दः खोहितार्थैः कंठाश्लेष
प्रणयिनि जने किं पुनर्दूरसंस्थे ३ तां दुः
खार्तां शिशिरसलिलासारसारैः समीरैः
राश्वास्यैव स्फुटितकुटजामोदमन्नालिना।

दैः साधीमद्भिः पतिमनुगतां तां समद्यास
श्रुतः प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनैः स्वागतं व्या
जहार ४ स्निग्धैः शृंगं सममभिलषंते प्राणि
संगस्नेहैः सानंतवेगो विरहविधुरातद्वि
रोःधिष्ठितस्य तंसमोहात्तु तनववचनैः शैल
राजं याचे कामार्तो हि प्रणयकृपणाश्चेत
नाचेतनेषु ५ सांतह्नामनसिजशरैर्याट
वेशं वभाषे रत्नस्यार्तेः शरणगजनं त्वत्रिय
स्येति धर्मः तस्मात्स्वामिन्नवमवदधीनास्य
रभ्यर्थयेत्वां याञ्चामोघावरमधिगुणेना
यमेलब्धकामा ६ हृरेशृंगंपरिहृरगिरेरे
ह्रियावः पुरीस्त्वां रत्नश्रेणीरचितभवनघो
तिताशांतरालां शोभासाम्यंकलयतिमना
ङ्नालकानाम्नयस्या वाह्योद्यानस्थितहर
शिरश्चन्द्रिकाधौतहर्म्या ७ आलोकैनंत
रलतडिदाक्रांतनीलाभ्रमालं प्रावृट्का

मे॰
व॰
२

लेवितनविकसद्यूथिकाजातिजालं सु
तर्गेहेननविहरतेजीवितालंबनार्थी न
स्यादन्योप्यहमिवजनोयःपराधीनवृत्तिः
अस्मादेहेः प्रसरतिमरुत्प्रेरितापोफनादै
र्भिद्यातोयंविरहजननाकर्णमूलेपयोदः
येपथेयेस्तुःपथिकवदनांभोजचंद्राजपाभाः
मेविघ्नंतेनयनसुभगंखेभवंतेवलाकाः
वीक्ष्यैवैतंनवजलधरश्यामसद्दामका।
मा विभीवेनसंस्थितवपुषोयोषितोविर
लायाः कालेकोस्मिन्वदयदुपतेजीवितेवि
प्रात्तेनः मद्यःपातप्रणयिहृदयंविप्र।
योगेहणाद्धि ९ शैलप्रस्थेजलदतमसाक्षा
दितानांवरेण स्निग्धश्यामांजनचयरुचा
सादित्नाभिन्नभावाः यामिन्योमूर्विहितव
सतेवासरावाजनेस्मि न्नंपयंतेनभस्मि।
भवतोराजहंसाःसहायाः ॥ नन्वैवं

८

५

व्रजनिजपुरीहारिकांतस्तस्यहार्यै गोविंदा
येसममनुभवासाधराजंस्तवानि ज्ञातेन
धायडुवरापुनःसंगमेभाविनीते स्नेहमक्ति
श्विविरहजंस्तुचतोवाष्पस्तुलम् ॥१२॥ वन्या
हारावृतस्तुनिजनाचारमाराःसदाराः येना
यांस्नेवयस्मिंस्तुपियःस्तत्रियाःसंश्रियंति
किंनारूपेणगिरिवनभुवंसेवसेनांतपोभिः
तीणःतीणःपरिलघुपयःस्तोतसांवोपयु
ज्य ॥१३॥ कावप्रीतिस्तवनगवनेवाकृतद्वारि
काया स्यकोघानेपुवपुडुमनोन्मादियत्रा
स्ताः निर्जितेंद्रंसस्वरमनयस्मारिजातं
घुलोका ह्विग्रागानेपथ्यपरिहरन्स्थलह्।
लावलेहान् ॥१४॥ यत्पागासीदमलविलस
द्भूषणाभाभिरामं भृंगोरोदननवघनजलो
सिकावलीचयेन तन्नेनीलोत्पलनरविभा
भिन्नभासाघ्नतांगं वर्हेणावस्फुरितकचिना

मे. व. १

3

गोपवेषस्य विष्णोः १५ रम्याहर्म्यैः कृतवन
गरीहर्षगीमृंगःक्वचादिः कैतकामंतवमस्तु
वपुःकृत्वंतद्धःखचर्यं चित्तयात्रहितमिति
वचोमन्यसे चेत्समाले किंचित्पश्चाद्व्रजलघु
गतिर्भूयपवोत्तरेण १६ ऊर्ध्वंत्वंपश्यान्वरित
स्वदयान्तंगमायोगनाना मेनंपश्यापिगत
समयःस्वंवयस्यसमस्तं जीमूतोयंमरयति
विभोकोपनाप्रोपिकाले प्राप्ते मित्रे भवति
विमुखःकिंपुनर्यस्तथोच्चैः १७ सर्वंयेनव
मस्मिवयसामृषितेंगेसमस्ते तैस्तैःक्रीडा।
रसस्वंवससेवैभोगभोगैरिदानीं नतातप्य
सफलयपुरीहारिकामन्यशीघ्रं संकाराद्
फलतिनचिरेणोपकारोमहत्स १८ किंशै
लेस्मिन्नवनिवसनोनघ्याकापिविते सं
नस्मस्वंपुरमत्रपमांघोतनेनाद्ययस्यां तत्ते
येनाऽस्मितमणिमयाग्रेणहैमोग्रवप्रा मध्ये

रणामस्तनस्वभुवः शोषविस्तारपांडुः १९
यामालोकाख्वशृङ्गामनायोत्सुकाः स्मस्तदेमे
पश्यकाशेजलदपटलेस्मिन्नलोकावलीनां
श्वेतविद्युत्स्फुरितरुचिरैस्त्वमकाशेंद्रचापे म
क्लिष्टैरेवविरचितांभूतिमंगेगजस्य २०
शुक्लेलस्यामुदितमनसोयादवेशाः समाया
मासीनंयेनिजपुरिविरेंणमसेवंतशर्वं सं
प्रत्येकः श्रयसिसनगेनाथकिंवेत्सिनैवं रि
क्तः सर्वोभवतिहिलघुः शर्णितागौरवाय २१
मुक्तातेकालवयउविभोनिक्रुयांगलिहेनः
संक्रीडंतेशिशवइवमोयेसमाधिस्थितस्य
संप्राप्तेतेपुरमभियतोविप्रयोगेननेत्रैः सा
रंगास्तेनलवप्रुवः स्रुचयिष्यंतिमार्गं २२
पतस्थागात्मजशिखरिणः शृंगमंगीकुरुत्वं
रम्यंशांतंप्रणयमखिलेपालयन्त्वंभवंगे २
मेहर्म्येचिरमत्रभवः प्राप्यभोगानखंडान्

मे
दू.
४

१

सोत्कंठानि प्रियसहचरीसंभ्रमालिंगितानि २
उत्तोविद्धार्जुनपरिमलोद्गारिणः पांथसा
र्थान् येकुर्वीरन् जलदमरुतो वेश्मसंदर्शना
त्कान् तैः संस्पृष्टो विरहिहृदयो ज्ञातिभिः स्वांग
रीयन् श्रमघातः कथमपि भवाचान्तमाशु व्य
वसेत् २४ नोत्साहस्ते स्वपुरगमने वह्निभुक्का
न्तयाहं वृद्धा वैनोनवचपितरो मज्जनास्ते त्रये
मी स्नाना सांद्राः कलुषनतनयो ग्रीष्मतोयाश
याभाः संपत्स्यंते कतिपयदिनस्थायिहंसा द
शार्णाः २५ तत्र प्राणानवतनयतो जीवरत्नं।
वयमोः वासाश्चैवः स्वरविरचितानां गृहीत्वे हि
यस्याः वध्वः प्रांते स्फुरति जलधेर्ह्रीरिवेलोर
मण्याः सभ्रूभंगं मुखमिव पयो वेत्रवत्याश्च।
लोर्मि २६ अस्मादद्रेः प्रतिपथमथः संचर
न्नानवारेः क्रीडाशैले विमलमणिभिर्भास्वरे
हस्मितं अंतःक्रीणारतिरसगलज्जूषणैर्यो

वध्वलाम्रुदामानिग्रथ्ययन्तिशिलावेश्मभिर्यौ
वनानि १७ तस्योद्यानेवनस्थकविरेवंस्रुङ्ने
ष्यमाने लिहेस्तेशोविविधतरुपानीतपुष्पो
पहारैः सुसत्त्रैतन्विरपरिमलोह्लारसारस्मिता
नोङ्खापादानात्त्वणपरिचितः पुष्पलावीसुखा
नां १८ दृष्ट्वा रूपंतवनिरुपमंतत्रपीनस्तनीना
मासामेतन्मेनसिजरसोल्लासलीलावतीनां
कर्णाभोजोपगतमधुकृत्संभ्रमोयद्विलासैः
लोलापांगैर्यदिनरमसेलोचनैर्वंचितोसि १९
तस्मिन्नुद्यन्मनसिजरसाः प्रांशुशाखावनाम
य्याज्ञाराविःकृतकचवलीनाभिकांचीकला
पाः संध्यास्पेतेत्वयिमृगदृशस्तावितिवित्रान्वि
लासास्त्रीणामाद्यंप्रणयवचनेविभ्रमोहि
प्रियेषु २० तांपश्येदृनपथिभवतामकापि
कार्यैर्विलंबो गंतव्यातेसपदिनगरीस्वाय
तः सावदंभा मुक्ताहारामजलनयनाल्व

मे
दू॰
५

5

हित्वेयोगार्त्तिवीनां कार्श्यंयेनसज्जतिविधिनास
त्वैयेवोपपाद्यः ११ तस्याधस्ताद्विषमगुलि।
नांसर्गेरेखामतीनां मार्गेदृष्ट्वाश्रमनुपमां
तांभवाबामनस्य भुक्ताभोगोपचयमवति
नाकिनांस्वर्गनानां पेषैःपुण्यैपहृतमिवदिवः
कांतिमत्खंडमेकं १२ यस्यांसांद्राद्रुपवनल
तावेश्मस्वेदविंदू न्मुलत्रंगानस्रातजनि
तासुज्जयंतीविगाह्य ऊर्वंस्त्रीरेविगलितपराः
सेवंतेवारनारीः स्निग्धावातःप्रियतमइवश्रा
र्यनावाङ्कारः १३ यत्रस्वंभान्मरकतमया
देहलीविद्रुमाणां प्रासादाग्रैर्विविधमणि
भिर्निर्मितेवामनस्य भूमिंसृक्ताप्रकारखचित
स्वस्तिकांचापिदृष्ट्वा संलसंतेसलिलनिप
यस्नेयमाज्ञावशेषाः १४ अत्रात्मस्थैःकिल
मुनिवरोवामनःप्राक्तपोभिर्लब्धासिद्धिंनि
खिलभुवनव्यापिनाविग्रहेण ईशांवामेतु

जगन्मर्दने शापयद्दानवानां मित्सांगंतेरमय।
तिन्ननोयत्र्वंवृत्रनभित्तः १५ नामामाद्यप्रवरन
गरीविश्रमार्थे निवासं कुर्याः पौरैर्देवरविहि
तानेकपूज्जोपहारः ग्रामश्रीणीतविमलशायने
ष्ठग्रसौपेषुकामं नीत्वा खेदं ललितवनितापा
दरागांकितेषु १६ उद्यानानामुपवनभुवामेज
यंत्यासमंतादापूर्ण्वह्निर्विपुलविगलन्माल
तीजालकानि ग्रंगान्मार्गश्रमजलकणान्से
अमेसंग्रहाद्विलोयक्रीडानिरतिषुवतिस्त्रा
नतिक्तैः मरुद्भिः १७ तद्योपास्यः प्रथितमहि
मानाथदेवस्त्वयाद्यः यस्मै सौख्यं तरुणमनुपमं
यंतिरीशस्तवमत्तोाः शृणुध्वेतामुरुजननिनदा
न्वारवाहस्य बल्पानामद्वाणांफलमविकलंल
प्स्यसेगर्जितानां १८ त्वद्रूपेणापहृतमनसो।
विस्मयात्पौरनार्यः सौंदर्याधःकृतमनसिजे।
राजमार्गेप्रयाति प्रातस्तस्यांकुवलयदलप्रा

मत्तांगोस्तलीलानामोसंतेनयिमभ्रकराग्रे
णादीर्घान्कठावान् १९ तस्याःपश्चाक्षारशृह
ततिंतांत्रजेत्योस्पृशंतीमेकंप्राप्यक्षिनरजनिश्च
प्रस्फुरद्रत्नदीपाः विद्योतेतेनिहततिमिरंद्यो
ममार्गैश्चलोकैःपंतोहेगाक्षिमितनयंतद्वा
हृमक्तिर्भवात्या ४. पौरैस्तस्यारथ्यउपहृतेरम्य
माश्यायथांतेद्दृष्टंग्रामाःपथिषुवतयस्तास्तुपे
क्ष्यंतितस्मात् शाहेषुक्रस्वलडुपलैतेरथ्येसा
र्थ्यंकृतपश्चीस्तायोत्सर्गस्तनितमुखरोमास्मश्वि
क्लवास्त्राः ४१ तामाथांतेपथिपउवराःकेशवा
धानिशम्यप्रीतःवंधस्तवपितृसखास्तोपदात्र
दंयतः साकेसमैरथ्यमभिमुत्वेशेषयिष्यंतितन्
ऐमेदायंतेनतवलस्तहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ४२
स्तुत्वातीरेनदत्तुजलयेरागतेसोपहारोमात्मा
मेत्रीयदिवलपुराक्कोरिणस्त्वाउपैति तस्या
देयाःस्तपपविहितासत्क्रियातेनचेत्तःप्रसा

वृनस्त्वयिकरहृपिस्यादनल्पाभ्यसूयः ४३
गङ्कैर्वेलानटमनुततस्तोयशुल्लासिमंस्पव
ह्वंकावछविनलनिपेस्तस्यपश्पनाथस्यः
यःकामीवत्तणमपिसरित्कामिनीनांनशक्तो
मोचीकंतेवदुलशफरोद्वर्तनप्रेक्षितानि ४४
तोवेलांकेविमलसलिलामागताङ्दस्पसिवं
श्वौद्दिष्टांसरितममरुद्धारिथिवींविरुसे:
यामालिंग्योपरमतिपिवमन्मुखंवनत्तणार्धे
तानास्वादोविपुलजघनांकोविहातुंसमर्थः ४५
तस्मिन्नैवेर्देलितलहरीशीकरासारहारी वा
तंतांशेस्तटजविकसत्केतकामोदरम्यः खेदं
मार्गक्रमणजनितंतेहरिष्यत्यजंस्रशीतोवायुः
परिणमयितांकाननोडुंवराणां ४६ नाम्ना।
रत्नाकथ्यमथपुरंतेव्रजेवीक्ष्यमाणोजनैर्या।
स्माडुवनभयकृन्नरगकालकूटं यत्रासाम्प्रति
वसतिजगदाहिरिंहेजलानामस्पादिंसङ्घतव

४५

मे
पू.
७

हस्तुलेसंसृतंतद्भितेजः ४७ त्वामायांतं तत्र व
नचरामेघनीलेमयूरोहृष्ट्वाहृष्टान्मयूरविरुतै।
सत्रेयमेसत्ववेति तेतान्नेमिधनिभिरुदयैःसांद्रि
तैसंनिविष्टामस्मादद्रियहृणगुरुभिर्गर्जिते
नैतिपेथाः ४८ रक्तोलोलाविपुलपुलिनायेथ
मङ्गाभिधानाःसातेसिंधुर्नयनविषयंयास्यति
प्रस्थितस्य वातोद्भूतैर्हसनिसलिलैर्यांशायां।
कांशुगौरैःस्रोतोमूर्त्यांभुविपरिणतांरंतिदेव
स्यकीर्त्तिं ४९ उच्चैर्भिन्नोजनपदतरुर्वाहरिनीरे
रण्यस्येतसास्तनुतरतिमतिनोयादेवेंद्रप्रवा
हे वीचिक्षुब्धेतृणमपिद्दश्य ब्योमभाजोतिदूरा
देकस्वकाग्रणामिवभुवःस्थूलमध्येंद्रनीलं ५०
तामुत्तीर्णः प्रमथितवसैरीशयोपाभिधानेना
नादेशागतपणिचयेपुष्परम्यायनेतत्र यस्मा
कांशास्फरितिनिवहोवेश्मनांदिग्विभागान्पात्री
कुर्वन्दशपुरवधूनेत्रकौतूहलानां ५१ तस्मा

हर्म्येष्वथतवकियत्कृच्छ्रतोभाविडंगीपंक्ताकी
र्णेनवल्गणविनितंतन्वतोयाशयानां कुर्वंतन्वः
किलकलुषतामार्गतोऽथवारीणांधारापाते स्व
मिवकमलाम्भप्रवर्षन्त्यवानि ५२ नानारत्नो
पचितशिखरश्रेणिरम्यः पुरस्तैयास्यमन्दगाविषयमचलो
षयमचलोमारन्तोगंधवहैः येषांकंठानवमि
वपुनःवीक्षितेकांतरूपीप्यन्तःपुरस्त्वमपि।
भवितावर्णमात्रेणहृष्टः ५३ यस्मिन्सर्वंकि
लविरचितंवामभागेभवानीदेवीदेहस्य त्रि
पुरजयिनास्वेच्छयाकेलिभाजः जह्नोःपुत्री
नटदुरयतीनामिवेर्ष्यासपत्न्याः शंभोःकेशग्र
हणमकरोदिंदुलग्नोर्मिहस्ता ५४ आरूढ।
स्यस्फटिकमणिभूद्योतनात्प्रभाते यस्मिन्
शैलेविमलविकसत्कीर्तितोयप्रवाहाः संक्रा
मंत्यानवचनरुचाच्छायायास्वर्धेनीवस्पार्दा।
स्यान्तोपगतयमुनासंगमेनाभिरामा ५५ भा

स्वच्छास्वच्छमणिमयद्रुहन्नंगशृंगाग्रसंस्थाः संश्रा
न्तच्छायस्तिमितफलश्यामलावामभागे यस्मिन्ने
व्रतिनिरुहच्चयाधारयिष्णुतिसंघ्राणशोभांभ्र
भ्रत्रिनयनहृषीत्नवातपंकोपमेया ५९ स्फुरन्ता
यांतेद्रुतनग्रपगनास्फ्तत्रवेदांतिकाघास्त्वांयाव
नैश्चयितयशांसयेर्थिनोदैस्यदीनाः तान्कुवी
थाः समभिलषितार्थप्रदानैः कृतार्थानापत्रा
निप्रशमनफलाः संपदोस्फत्कमाना ६० श्राक
र्णाह्विप्रतिरवगुरुं वानरास्तत्प्रकाशक्षोयात्रा
श्रांजनस्पुत्वरंवंतत्रयेभिद्रवंति तान्योयानेवि
स्फुत्वयग्रुनदरुणेन्प्रीतिनादैः केवानस्फुः प
रिभवपदं निष्फलारंभयत्नाः ६१ तस्मिन्नद्री
निवसतिविभुः सस्वयंभूर्भवाख्यो देवः सेवाप
रस्त्ररगणैर्वंद्यपादारविंदः यद्ध्यानेनापहृत
दुरिता मानवाः पुण्यभाजः संकल्पेनेप्सितग
णपदप्राप्तमेयश्चहृयानाः ६२ नीपामोदान्म

दमधुकरीगुंजनंगीतरम्यंकेकावेणुध्वनि
तमधुरंवर्हिणांवानृत्ते श्रोत्रानंदीमहा।
निनदस्तन्त्र्यारोपदिष्टान्संगीतार्थीनत्र
पशुपतेस्तत्रभावीसमग्रः ९० तस्मात्कृच्छ्र
यपथिभववीचिनावेणुलाख्यशैलेनीलो
पलचयमयाशेषमात्रन्कुर्यते आप्याकाशे
नवजलदृष्टंनामसन्निभोयोविभातिश्यामःपादो
वलिनियमनाभ्युद्यतेस्येवविष्णोः ९१ तोस्मा
ग्रामांस्त्वमपिचगिरिंदक्षिणेनव्रतीनेदृष्टास्य
श्रेस्मिन्मणिमयंसौधमंचेसमुच्चैः क्रांतावा
श्चविपतितविशदैःशोभतेयाम्बुजालैराशीभ्र
तःप्रतिदिशमिवंमेववकस्याट्टहासः ९२ प्रा
स्यामतिविशदशिखरोत्संगभागेपयोदैर्नी
लस्निग्धैरुपगतैर्वेंद्रनीलकश्रमस्य शोभा।
काचिद्विलसतितनोहारिणीयस्यसम्यगंसे
सक्तेसतिलहृष्टंनामेचकेवाससीव ९३ प्रा

मे. दू. ९

ष्योघातं भुरपरिसरे केलिशैले यहृतां विष्णा
मार्थं त्वामभिरतिगोमती वारिपश्यन् उत्स
र्पद्भिर्दर्यदिवदिवो वर्ष्मनो वीचिमद्भिः सोपा
नत्वं कुरु मणितटारोहणायाग्रयायी ६४ तत्रा
सीनो मरारिपुयशो निश्चलः किन्नरीभिः श्रृण्व
ल्लिष्टैः श्रुतिसुखकरैर्गीयमानं त्रिकूटं शाहेर
प्रस्खलितरसने मेखलादाम दुराधौः क्रीडालो
लाः श्रवणपरुषैर्गर्जितैर्भीषयेस्ताः ६५ सांद्रि
त्रिदशाङ्गनेन मरभिन्ते प्रान्तिमशलेत कीचकानां घो
जाति श्रमस्वरजसास्वादमन्वालिनादैः न्दसके
काम्युखरशिखिनं भूषितोपात्तश्मिनानाचेष्टै
र्जलदललितैर्निर्विशेस्तं नगेन्द्रं ६६ तस्याङ्क
धीदविकृतमदास्त्रप्रवेशाय पूर्यान्नियोसंति
प्रवरायदवसंमुक्तासीरिमुख्याः पाकालेस्मि
न्भवनशिखरैः प्रत्तरद्वारियन्त्रमुक्ताजालग्र
थितमलकं कामिनीवाभ्रवृन्दं ६७ शाखान्सां

ह्रस्वतनुमहःसंप्रोल्लसद्रत्नदीपाः मानशृं
ग्गशिखरनिवहैर्व्योममार्गस्पृशंतिर्गौरज्यो
त्स्नाविमलयशसं शुभ्रभासः सुधाभिः प्रा
सादाः स्वं तलपितमले यत्र नस्तैर्विशेषैः ९
यामुद्दामाखिलस्मरारिस्मास्थितो दानवारेः
सोहायाग्रथितमहसो व्यासते योयवर्गाः
नानादेसप्रहरणभवैः संगरेष्ठ स्वकीर्तिः प्र
त्यादिष्टाभरणरुचयश्चैद्दहासप्रणांकैः ९।
य्यार्पिर्देहान्स्पृशतिनभयाद्दत्तिनशार्ङ्गःपा
णेस्तस्योर्वीतीश्रवणपथगाक्रन्दयद्दासभाजां
कामक्रीडारसरतसहस्वजा वांछितं प्रार्थनेति
विनेशानां नवरवलवयो यौवनादस्पदस्ति १०
कर्णेजातिप्रसवममलं केतकं केशपाशेक
स्तूरीभिः कृतविरचनागंडयोः पत्रवल्ली कं
ठेमालाग्रथितकुरजामंडलेभावकामस्सोम
नेवतद्रूपणमजेयत्रनीपंवक्षसां ११ यस्मार

मे.
घ.
१०
10

मंशुवननमनोहारिवारांगनानांलास्यता
ला ‴ नुकारणंभासनितत्वावेश वोऽद्धेनी।
नोनवदवगमनानेद्भाजोप्रसादेवद्धैभीर
धनिशुशानकैः शुभ्रे — हतेश्व ११ संसक्ता
नानवरतरसेकामिभिरुद्धिमानांपृष्ठेषुत
कृतविरचनावमेवार्यगनानां यस्यांग्रीष्मे
शिशिरकिरणैस्तांशुभियामिनीषुव्यालंप
तिस्फुटजललवस्पंदनस्पष्टकांताः १२ गवा
क्षेनाराजनिसमयेप्रस्थमाने[illegible]लीलावेश्मसं
न[illegible]वतिनिहितैरत्नदीपैनिरस्ताः जालेयेषा
वतमसवयासाधसेनैवभूयोप्रमोदाराहुकृ
तिनिशुणाजनेराविःसरंति १४ राज्ञोयस्या
शुपसरिविभृशंगाढसंकोचभाजांरागेनांधैः
पायनभुवनेहलसद्दीप्रवस्त्र प्रेमाणांकौते
रभिरुचशुगंगारुपांगोपिवीक्ष्यनारीमरुपनां
भवतिविफलाःप्रेरितापूर्णिमुष्टिः ११ गाये

नीभिस्त्वदमलयशोवारसीमंतिनीभिः साकंवा
धन्यभ्रमरुजेनारनास्मानवृष्टे यस्यांरम्यस्व
रभिसमये सोत्सवाः सीरिसुख्यावद्धापानेवहि
रुपवनेकामिनोनिर्विशंति १६ उद्यत्कामाल
सयुवतिभिः सेव्यमानैः सरोजैर्गीयंत्यस्यांसमयु
ररमानैस्त्ववाणाप्रिवद्भिः निर्गम्यंते शारदीयस्तु
भिः समग्रहृष्टैः सुकीर्णैः नित्यज्योत्स्नाप्रतिहततम
मोवृत्तिरम्याप्रदोषाः १७ उंदोलेमास्तुहिनसम
येकुंकुमालिप्तदेहाः सांद्रच्छायैस्तुविनितरु
भिः गोमतीरम्यतीरे रूपोल्लासावजितरतयः
कंदुकाभिः सलीलं संक्रीडंते मणिभिरमरप्रा
र्थितायत्रकन्याः १८ यस्यांडब्यापचयममल
भूषणांशीभवेद्यांपद्भ्रंशमनतिबहुस्थूलम्।
मिच्छायुक्तेले नभस्तः श्रीमत्त्रिदशपतिनावास
देवस्यवेषमस्येकः सनैसकलमवलामंडलक
लव्धृतः १९ यणांकाष्यमावतिसुशिशिरेकुंकु

मार्द्रैः पदांकैर्नीतोत्कंपाद्गतिविगलितैः बाल
कैः केशपाशात् भ्रष्टैः पीनस्तनपरिसराद्धार
माल्यैश्च यस्यां नैशो मार्गः सवितुरुदये सूच्यते
कामिनीनां ८ वाणस्यार्जौ हरविजयिनो वास
देवस्य यस्यां प्रत्यासत्तिं चरतिगतिभिः प्राप्य चा
पैतिरस्त यस्माद्देराकृतज्ञुवमनोमोहनाम्भ
कर्षैस्तस्यारंभस्त्वरवनिताविभ्रमैरेव सिद्धः ८८
यायास्तस्मात्दक्षपरिहृतस्वप्रवेशायतस्यां तस्या
वीनं पुरि हरिगुरैवैगोपुरेणादवेद्रैः यत्राशोकः
कलयतिनवस्तोरणाभं नयायानेहस्तप्राप्यस्त
वकनमितोबालमंदारवृक्षः ८९ उपहालव्या
जनसलिलोल्लासिकापाश्वस्त्रनाः खेतकं वि
कसितसरोजनतन्वं विलोक्य नस्यां पोभो।
विशदवशामेनिश्चयेशारदीनाः नाध्यास्यंतिव्य
पगतशुचस्त्वामपिप्रेक्ष्यहंसाः ९० पुष्पाकीर्ण
पुरिमहतनदायस्तयाराजमार्गे यास्यन्तुस्याद्य

ङ्जनितवसनंवेदंनाभःक्रीडाकः शौरिंपीतान्व
र्यपरमतुल्याधैरमेघनादंप्रेक्ष्योपांतस्फुरितत
डितंत्वांतमेवस्मरामि ८४ योंतेतस्याप्तुरिहरि
वलाज्जनस्सैवैकामिनीनांत्वांहर्षीकर्षेनरपतिपथे
नेष्यतस्तैर्ययोस्त स्त्रीणामेकोरमयतिशांतां
संगनेपाययित्वाकोन्वन्योवदनमदिरांदोह
दछद्मनास्याः ८५ सौधश्रेणीवितनविलसत्तो
रणास्ताश्चनीतमस्ववासंनेमणिचयकृताभास्व
रेशाप्यसितं यस्मिन्कस्मैभवतितरुदेसायभू
मिजेनानोयामध्यास्तेदिवसविगमेनीलकंठः
सुहृदः ८६ नवायंवेपिलगुखगुरूत्ताद्विस
ज्ञाप्यवेयस्सौधेमांस्वहृदयमपिनतोलंक्रुकृष्याः
विन्नः यत्रिःश्रीकेहरतिनमनस्त्वांविनायादंव
इस्यपीपायेनखल्वकमलंश्रुष्यतिस्वामभिख्यां
रम्येकेस्यावचसिविसृत्वेतुक्तिकोनातुरकेह
स्थानेमिंकिलजलधरःसन्निधौभूपरस्थः तत्को

मे. घ. १२

क्रणादिवनवनलाङ्गैन विहंगमस्थयन्त्रे वेद्योताली
विलसितनिभां विद्युदुन्मेषदृष्टिं ८८ तस्मादेवे
नमथवचनं वाञ्छितं साधयाद्याः बालामेतां नय
निजगृहं शैलशृंगं विहाय त्वंसंयोगानन्तरं तिम
मेतां नवघनगयष्टिर्यातुऊष्माद्युवति विषयेसृष्टि
राघवपातः ८९ अस्वीकारात्त्वमगाभवतोनह
शोभां कियद्भिः पदैर्मेंऽत विरहशिखिनावासरैर्दे
ह्यमानां यतोऽपुष्पहृदनकमलाहरिविधलपद्दे
नानामनेनहिनमथितां पद्मिनीवानुरूपां ९०
आक्रांतत्वान्मदुपरिश्रमसौख्यसंचातिसख्याप्रणा
शुष्यात्तत्वमतुदिनं स्नानमस्मेरमस्रि उद्यतांप
कृमुदमिवतेकैरविन्या वियोगादिंदोर्दैसंवदक्रु
माणाक्लिष्टकांते विभर्ति ९१ प्राप्यात्संगेनिशि
पित्पश्चात्प्राप्यनिद्रां प्रमोसौत्वंकस्त्वामिवजनसि
सहसेनीववाणाप्रबुद्धा रुचेस्माभिन्नेखलुनय
नेनापियेनोत्तनामिकविद्धतैः स्मरसिरसिके

नेहितस्य प्रियेति ८२ पतद्दुःखापनयरसकेशा
क्तस्त्रीनां समाजे गायस्वेषा किमपि मधुरं गीत
मादाय वीणां त्वयानेनापहृतहृदया गानका
माललक्ष्णे श्रेयोश्रयाः स्वयमपि कृतां मूर्छनां विस्म
रती ८३ त्वन्नामार्थे विरचितवतीतद्वेषा भागपदे
व्याप्ताम धां स्वरभिक्रमैरेकचिन्ताश्रहंतं दे
वताल्वानयति निपुणत्स्मत्तलं भावयंतीप्राप
णैतेरमणविरहेष्वंगनानां विनोदाः ८४ याते
प्राणिग्रहणसमयेद्वि विहाय त्वयो मांसक्का
मालंसपदिरचिता यातया प्राग्वियोगे तामेवै
षा वहति शिरसा स्वेनियाय प्रदेशो गंडाभोगात्
कठिनविषमामेकवेणीं करेण ८५ मीनाक्षे
वोश्रुतिसुखकैः श्रक्तैर्वा विनोदैः पाणिणीभि
कुशांतत्वमिमां तद्वियोगाकथ्याभिः तद्दिनेतं
रजनिषु पुनर्नीलिवर्गैः त्वमीश्वतामुन्निद्रामा
वनिशयनासन्नवातायनस्थाः ८६ याप्राग

मे.
घे.
१२

स्याः क्षणमिव वनैर्वैगीतवार्ताविनोदैः रात्रिःश्रा
ध्यानलविगलितैः गंडभागैर्विलेख्याः रात्रिसं
वत्सरशतसमां त्वत्कृते सूनगात्री तामेवोस्रैर्वि
रहजनितैरश्रुभिर्यापयंती ९७ पश्यन्ती त्वम
यमिव जगन्मोहभावात्समग्रं ध्यायंती त्वां मन
सिनिहितं तन्नत्क्षणान्तहिरामे मूर्तिंभित्तावपव
लिखितामीहितं ते पुरस्तादाकान्ते तौ नयनस
लिलौघोऽन्तस्तावकाशां ९८ श्रेतर्भिन्नाम
नसिजशरैर्मौलिनाशी श्रुद्रतैलश्यामसन्तो
दिवमथ हशावीक्ष्यमाणानिदीना शाख्या
त्संगेनवकिसलयप्रस्तरे शामले मे सा प्रेक्षी
वश्यलकमलिनी नष्टनिद्रा नसन्मा ९९ ह
न्तैते स्मिन्तदनुकथितेमान्तरस्यालयेनहृतं
तानं निशि सहमया प्रेषितः सौविदल्लः सा
स्माः पश्यन्त्वयमपि दशांतां तदीवोपजातं प्र
त्यक्तं ते निखिलमचिरात्क्लान्तकक्षं मया यत् १००

13

श्रेयैतस्मिन्नपिमृगदृशालाभमसह्यामवस्था
मस्यायातेकथयतिगुरोविस्मरात्सैतवंवा
ष्ट्वांगःखेडहितरसजद्राक्षमच्छिन्नधारंश्रा
यःसर्वोभवतिकरुणावृत्तिरार्द्रान्तरात्मा ९१
प्रह्वैनामवददथमानिर्दयोयोत्वजन्त्वामि
च्छामुग्धेकथयकिमयोभार्ययेनन्नमगुःएव न
कालेलंनयनयुगलंदारुणंतेददत्वा मीन
तोभाञ्जलकुवलयश्रीतुलामेष्यतीति ९२
यंतस्त्वायानरुद्धभुजयुगेतेमृणालस्पर्देसत्वा
नेवैतस्मिन्हरकिरणकेश्टशोभायत्र स्त्व।
ष्टःघासैर्विरहशिखिनायोद्वितीयस्तवायंया
स्यत्यूरुःसरसकदलीस्तंभगौरश्चलत्वम् ९३
वत्सेशोकंत्यजमजपुनःस्वश्यताभिषदेवाय
छेत्वेवंप्रयतमनसोनुग्रहंतेनयामी भर्ता।
र्भयोनभवतिहृदःसंगतायास्वयात्तेमघः
कंठच्युतभुजलताग्रंथिगाढोपगूढं ९४

मे॰ चे॰ १५

15

आरोप्यांकेमधुरवचमास्वस्लिन्तेम्प्यंजनन्मात
मात्राथिंतणमपिनयावहिद्योगात्कुशांगी
संश्रमेषाविस्रजतियथासन्दतेनांतथाजीव
कंधीरःस्तनितवचनैर्मानिनीप्रक्रमेथाः १५
मातःशिलाशतमलमचलायतुःखेमत्वीना
मेतस्मिन्नेषजनयदियंपाणिपंकेरुहाणि हा
स्यभ्यांशाकस्तयदिरुदतीकंपतीकोमलाभ्यांमे
इस्त्रियैर्धेनिभिरवलावेणिमोत्सोत्सकाति ९
हृदःसाधासभगतवयःश्रेतितोभ्यहृत्तिंना
वेतस्मात्कशलिनमयंरेवनाडेहिज्ञातेः त्वा
माकण्ठेकुस्मिजलदपासीत्तणंसुंदरीणांका
तोदंतःसुहृदुपनतःसंगमात्किंचिदूनः १७
इत्यक्तकुविंभ्रवप्रमोवासमानवषितस्यामस्याः
संभ्याजनकसदनेवहियोगाद्वयंत्याः श्रेन
स्मिनेत्रपिस्त्वलवोनप्रपेदेश्रवेणं संक
ल्पैस्तैर्विशतिविधिनावैरिणारुद्धमार्गः १८

आप्यानुज्ञामथयितारं यं तां महासाभिरस्मिन्न
प्रणयाद्दौ भारणामबलाभ्रागनाथ्यप्रवत्ता ग्रहे
ष्टेनां विषमविशिखाद्दन्तितंते हि कृच्छ्रे स्वी
भाव्यं सलभविपदं प्राणिनामेतदेव १०९
यमंत्रस्त्वंयदिमहवरीमेकविनोंचरकोकि
मामेवं विरहशिखिनोपेतमेदह्यमानां नत्वी
कारात्कक्रमयिकृपांयादवाधीशबालांबाष्
पंठाविरचितपदं मन्मुखेनेदमाह ११०
दुर्लक्ष्यं तेशिखिविरहिपयोयोधगांभीर्यमुद्रां
हैर्यं यं तेजःशिखिनमदने रूपसौंदर्यलक्ष्मीः
वैदग्ध्यं तां तिरस्पवरकलामालिहृद्देशगां तां हृ
तैकस्यं कश्चिदपिनतेभीरुसाहस्यामालि १११
पत्नानीकं विप्रमनसोस्वीकृतायास्त्वयामेऽ।
र्योनीयाःक्षितिभृतिदिनानीशकल्पोपमानि
प्राप्तिव्यक्तिन्मदनदहनोद्दीपनानि प्रकामं दि
कं मत्कप्रविरलघनप्राप्तसत्यानपानि ११२

मे. घे.
१५
15

गत्वैनिद्रांकथमपिचनोप्राप्यथावद्भवंतं ल
ब्धास्वप्नेप्रणयवचनैर्यावदिच्छामिवक्तुं
तावत्तस्याभवतिदुरितैःशाकुनैर्मेविरामः
आलोलाक्षित्रिपुरमहतेसंगमंनोकृतांतः ॥१३
मत्प्राप्येनंद्रुतमवजितोऽपलस्यातपोभिस्त
द्देहात्माभिश्रुभिरवलांहंतिशक्रोमनोभूः ट
म्यांत्क्वमेथिंतिममनिशिसखेरविंतयंत्याष्ठ
कोस्थलात्तत्फकिसलयेषुस्फलेशाःपतंति ॥१४
अस्मिन्नेतेपितिविरिणिमयायादेवशांतिकोंते
नीत्वृंताभःकणवयश्चःसेवंतःउच्छ्वास्तात् से
सेवंतेविशमविषिरवातभ्रपानीपवाताः एवं
स्पृहयदिकिलभवेदंगमेभिस्त्वति ॥१५
संचिंत्यैनंहृदिमयिदयांधारयंस्तत्प्रसीद त्वा
मित्रिवीपयवपुरिदंस्वांगसंगास्तुतेन यत्मे
नायंमदननितरांप्राणपत्रावणशेषंगाढो
च्छ्वासाभिःकृतमशरणंत्वद्वियोगव्यथाभिः ॥१६

दुःखंयेनानवधिबुभुजेनवहृदियोगादिहानी सं
योगात्तेनुभवतस्तवखंतद्दुमेंविराय यस्मा
ज्जन्मांतरविरचितैःकर्मभिःप्राणभाजोनीचै
र्गच्छंत्युपरिचदशाचक्रनेमिक्रमेण ॥१७॥ प्रा
दुर्भूतंप्रियममगतादुःखदादुर्दशेवप्राप्या
न्योन्यंरतिकरमनःसांप्रतंसंगमावां भोगान्ने
कान्स्वस्वखेस्वखानिह्वयामंदिरेस्वैर्निर्वैषया
वःपरिणतशरच्चंद्रिकास्वक्षपास्व ॥१८॥ इत्थे
तस्याःसफलमचिराद्वाक्यमासाद्यसद्यःसंवे
ष्येनानवान्तरमैःस्वस्थचित्तोऽरुषुष्ठ तत्स्यश्री
कान्निशिवदतियास्वच्छमानेवमोहाहृष्टःस्वमं
कितवरमयंकामयित्वंमयेति ॥१९॥ त्वत्सं
स्याकुलितहृदयोत्कंठयाराजपुत्रीत्वामेषा
घवरयतिपथिस्तेहस्तेणप्रयात प्रायेणैतां
नवजनमनोहृन्नयोःप्राप्तिभावादिष्टवस्तु
पवितरसाःप्रेमराशीःभवंति ॥२०॥ तस्माद्बाला

मे.
दू.
१८

16

स्मरशरवैर्यैर्डुःसहैर्हैजेजेरागी संभाव्यैनांनय
निजगृहान्सखैरंयादवेंद्र पीत्वाचास्यामध्र
वचनामृतामनाभिःकृपाद्भिः प्रातःकुंदप्रशव
शिथिलंजीवितंधारयेथाः॥२१॥ त्वामर्थ्यैस्ताः
किमितिनितरांप्रार्थयेःनाथभूयोयस्मादीह
जगतिमहतीलक्षणंस्तप्रसिद्धं स्नेहादंतेनवि
लसवानायाचिताःसंभवंतिप्रत्यंतेहिप्रणयि
षुसतांमोप्सितार्थक्रियैव॥२२॥ गत्वाशीघ्रंस
धरमवलांप्राप्यराज्यंत्रिलोक्याकीर्तिश्रेयांवि
तनुमहतांप्ररयाशांचपित्रोः राजीमत्यासहन
ववयसेनवषांस्वभूयोमाभूदेवंक्षणमपिचते
विद्युताविप्रयोगः॥२३॥ तत्सख्योस्तेवचसिसम
दयस्तांसतीमेकचित्तांसंबोध्येशःसमभवत्तिर
तोरम्यधर्मोपदेशैः चक्रेयोगान्निजसहचरी
मोक्षसौख्याप्तिहेतोः केषांनस्यादभिमतफलप्रा
र्थनावोत्तमेषु॥२४॥ श्रीमान्योगादचलशिख

२८०

रेकेवलेज्ञानमस्मिन्नेमिर्देवोरगनरगणैःस्तू
यमानोधिगम्य तामानंदंशिवपुरिपतिन्या
स्यसंसारभाजां भोगानिष्टानभिमतसुखंभोज
यामासशश्वत् १२५ सद्भूतार्थप्रवरकविना।
कालिदासेनकाव्यादंत्यंपादंसुपदरचिता।
न्मेघदूताद्गृहीत्वा श्रीमन्नेमेश्चरितविशद
सांगणस्यांगजन्माचक्रेकाव्यंबुधजनमनः
प्रीतयेसंसतणाख्यः १२६ इतिश्रीमेघदूत
पादसमस्याविरचितेनेमिचरिताभिधाने
काव्येसमाप्तम् ॥ शुभमस्तु

17